

Eğitim Kurumlarında Yenilikçi Dönüşümlerin Yukarıdan Aşağıya ve Aşağıdan Yukarıya Yönlü Uygulamasının İncelenmesi

Turgay Tatl

MEB Eğitim Yöneticisi

ttatli79@gmail.com, ORCID:0009-0008-1267-5394

Yasin Koçak

MEB Eğitim Yöneticisi

kocakyasin42@hotmail.com, ORCID:0000-0002-9651-8554

Mehmet Ateş

MEB Eğitim Yöneticisi

mates42fb@hotmail.com, ORCID:0000-0002-1854-8205

Özet

Eğitim kurumlarında yenilikçi dönüşümlerin uygulamasında yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yönlü uygulama modelleri bulunmaktadır. Bir de bunları sentezleyen bir model olarak melez yaklaşımı zikretmek yerinde olacaktır. Politikaların uygulamaya geçirilmesiyle ilgili olarak yukarıdan aşağıya uygulama modelinde politikalar, performansın ölçülebileceği tanımlanmış amaç ve hedeflere sahiptir. Politikalar amaçların başarılması için açıkça tanımlanmış uygulama araçlarına sahiptir. Bir eğitim politikası genel

olarak bir yasa veya diğer yasal düzenleme ile belirlenmiştir. Tepeden emir verilerek uygulama zinciri başlatılır. Politikayı oluşturan ve şekillendiren siyasi veya idari karar vericilerin uygulayıcıların kapasiteleri ve işe olan ihtiyaçları hakkında iyi bir bilgiye sahip oldukları düşünülmektedir. Kapasite aynı zamanda kurumun her türlü kaynağının (insani, mali, yasal yetki ve takdir) temin edilebilirliğini de kapsamaktadır. İhtiyak ise karar vericilerin belirlediği amaç ve hedeflerin yerine getirilmesinde uygulayıcıların arzularını içermektedir. Sonuçta yönetici başarıya ulaşmak için gerekli planları, yapıları ve araçları oluşturulması durumunda uygulayıcıların başarılı olmaması için başka bir neden kalmamaktadır. Bir diğer model olan aşağıdan yukarıya modeli yukarıdan aşağıya modele tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre hiyerarşik yapıda halkla temas halinde olan en uçtaki kamu politikası uygulamacılarının esas rol oynayan kişiler olduğunu ve politika uygulamasında tabanın önemine dikkat çeken yaklaşımdır. Bu uygulamacılar arasında başta eğitim yöneticileri ve öğretmenler olmak üzere doktorlar, hemşireler, polis memurları, bürokratik hizmet mensupları, sosyal hizmet uzmanları ve diğer doğrudan halkla temas halinde hizmet sunanlar sayılabilir. Bu yaklaşıma göre tepe yönetim tarafından belirlenen amaç ve hedefler çok açık ve anlaşılır değildir. Bu nedenle sadece aynı kamu politikası alanındaki diğer amaçlarla çatışmaz, aynı zamanda hizmet sunan kamu görevlilerinin motivasyonu ve değerleriyle çatışır. Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalar, yerel uygulamacıların tepe yönetimi tarafından yönlendirilen ve belirlenen stratejik hedefler ve amaçların peşinden gitme yerine kendi amaçlarına yönelik çalışmalarını yaptıklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Kurumları, Yenilikçi Dönüşüm, Uygulama Modelleri

Examination of the Top-Down and Bottom-Up Application of Innovative Transformations in Educational Institutions

Abstract

There are top-down and bottom-up oriented application models in the implementation of innovative transformations in educational institutions. It would also be appropriate to mention the hybrid approach as a model that synthesizes them. In the top-down implementation model regarding the implementation of policies, policies have defined goals and objectives against which performance can be measured. Policies have clearly defined means of implementation for the achievement of objectives. An education policy is generally determined by a law or other legal regulation. The application chain is started by giving orders from the top. It is believed that the political or administrative decision-makers who create and shape the policy have a good knowledge of the capacities of practitioners and their appetite for work. Capacity also covers the availability of all kinds of resources of the institution (human, financial, Jul-tific authority and discretion). Employment, on the other hand, includes the desires of practitioners in fulfilling the goals and

objectives set by decision makers. After all, if the necessary plans, structures and tools are created to achieve executive success, there is no other reason for practitioners not to be successful. Another model, the bottom-up model, has emerged in response to the top-down model. According to this approach, it is the approach that draws attention to the importance of the base in policy implementation and that the most extreme public policy practitioners who are in contact with the public in a hierarchical structure are the ones who play the main role. These practitioners include doctors, nurses, police officers, members of the bureaucratic service, social workers and other people who provide services in direct contact with the public, especially educational administrators and teachers. Dec. According to this approach, the goals and objectives set by tepe management are not very clear and understandable. Therefore, it not only conflicts with other objectives in the same public policy area, but also with the motivation and values of public servants who provide services. On the other hand, some studies have shown that local practitioners are working towards their own goals instead of pursuing strategic goals and objectives guided and determined by the tepe management.

Key Words: Educational Institutions, Innovative Transformation, Application Models

Giriş

Eğitim kurumlarında yenilikçi dönüşümlerin yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yönlü uygulaması sürecinde öne çıkan, sorulması gereken ve cevaplanması elzem olan birtakım sorular bulunmaktadır. Bu soruları aşağıdaki şekilde kısaca maddeler halinde sıralamak mümkündür (Ata, 2007, s. 23):

Eğitim politikasının başarıya ulaşması için ne yapılır?

Eğitim politikası nasıl çalışmaktadır?

Eğitim politikası nasıl uygulanmaktadır?

Eğitim politikalarının uygulamaya geçirilmesinde merkezdeki karar vericiler mi daha etkilidir yoksa bizzat uygulayıcı olan ve tabanda hizmeti uygulayan görevliler vediger hizmet sunanlar mı etkilidir?

Eğitim politikalarının uygulamaya geçirilmesinde tercihler nelerdir?

Bu soruların cevaplarına bakıldığında eğitim politikalarının uygulanmasıyla yöntem ve anlayış konusu gündeme gelmektedir. Politika uygulama konusunda literatürde yukarıdan aşağıya (top-down) ve aşağıdan yukarıya (bottom-up) olmak üzere iki yaklaşım benimsenmiştir (Hill vd.'den aktaran Çevik ve Demirci 2012, s. 59).

Bazı yazarlar ise bu iki yaklaşıma ikisinin birleşimi olan üçüncü yaklaşımı eklemişlerdir. Hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya uygulama modeli olarak bu şekilde karşımıza melez uygulama çıkmıştır. (Pülzl ve Treib'den aktaran Demir, 2011).

EĞİTİM KURUMLARINDA YENİLİKÇİ DÖNÜŞÜMLERİN UYGULANMASI

1.Yukarıdan Aşağıya Uygulama Modeli

(YAM)

Politikaların uygulamaya geçirilmesiyle ilgili olarak yukarıdan aşağıya uygulama modelinde politikalar, performansın ölçülebileceği tanımlanmış amaç ve hedeflere sahiptir. Politikalar amaçların başarılması için açıkça tanımlanmış uygulama araçlarına sahiptir (Ata, 2007, s. 25).

Bir eğitim politikası genel olarak bir yasa veya diğer yasal düzenleme ile belirlenmiştir. Tepeden emir verilerek uygulama zinciri başlatılır. Politikayı oluşturan ve şekillendiren siyasi veya idari karar vericilerin uygulayıcıların kapasiteleri ve işe olan iştiaqları hakkında iyi bir bilgiye sahip oldukları düşünülmektedir (Zorlu, 2021, s. 34).

Kapasite aynı zamanda kurumun her türlü kaynağının (insani, mali, yasal yetki ve takdir) temin edilebilirliğini de kapsamaktadır. İştiaq ise karar vericilerin belirlediği amaç ve hedeflerin yerine getirilmesinde uygulayıcıların arzularını içermektedir (Ata, 2007, s. 27).

Sonuçta yönetici başarıya ulaşmak için gerekli planları, yapıları ve araçları oluşturulması durumunda uygulayıcıların başarılı olmaması için başka bir neden kalmamaktadır (Çevik & Demirci, 2012, s. 60).

Parsons (1995) bu çalışmaların sistem analizinden esinlenen siyasi sürecin “karakutu modeli”ne dayandıklarını söylemektedir. Ona göre bu çalışmalar politikalar ile gözlemlenen çıktıları arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi olduğunu varsayarlar ve uygulayıcıların politika dağıtımındaki etkisini görmezden gelirler (Parsons (1995, s. 463).

Yukarıdanaşağıya yaklaşımı savunanlar, özünde politikayı girdi, uygulamayı ise çıktı faktörü olarak değerlendiren bir kural koyucu yaklaşımı benimsemişlerdir. Merkezi politika yapıcılarının kararlarına yaptıkları vurgudan dolayı yukarıdan aşağıya yaklaşımıcıları “yönetici seçkinler olgusu” olarak tanımlamaktadır (Demir, 2011).

Pressman ve Wildavsky kabul edilen politika hedefleri ve onların uygulamaları arasındaki doğrusal ilişkinin önemine vurgu yapmıştır. Dolayısıyla uygulama politikalarının mümkün olduğunca doğru şekilde yürütülmesini sağlayacak yeterli bürokratik prosedürlerin oluşturulması anlamına gelmiştir (Parsons, 1995, s. 469).

Bu amaca yönelik olarak uygulayıcı kurumların ellerinde yeterli kaynakları olmalıdır ve uygulayıcıların eylemlerini denetlemek için de sorumlulukları açıkça belirtilmeli ve hiyerarşik kontrol sağlanmalıdır (Demir, 2011).

Mazmanian ve Sabatier etkili uygulama için birçok farklı alan ve tarzda kriter belirlemişlerdir. Bunlar;

- 1.Politika amaçları açık tutulmalıdır,
- 2.Politika amaçları tutarlı olmalıdır,
- 3.Program geçerli bir sebep-sonuç teorisine dayanmalıdır,
- 4.Uygulama içeriği zenginleştirilmelidir.
- 5.Uygulama süreci yeterince yapılandırılmış olmalıdır,
- 6.Uygulama plan dahilinde yapılmalıdır.
- 7.Uygulamadan sorumlu yetkililer programın hedeflerini benimsemelidir,
- 8.Çıkar grupları işe dahil edilmelidir.
- 9.Yürütme ve yasama organları destek vermelidir,

10.Sosyal herhangi bir olumsuz değişiklik olmamalıdır,

11.Ekonomik koşullar sağlanmalıdır (Mazmanian ve Sabatier'den akt. Demir, 2011).

Bu görüşe göre, uygulama apolitik, idari bir süreçtir. Güç nihai olarak merkezi karar vericilerin elindedir; bu kişiler açık politika hedeflerini tanımlarlar ve bu hedefleri uygulamaya koyma sürecine hiyerarşik olarak rehberlik edecek konumdadırlar (Demir, 2011).

Bu yaklaşıma göre uygulamanın başarısı için örgüt liderleri sistemin derinliği ve istenilenler konusunda ilham verici söz söylemede ve gelişmelerde önemli insan kaynakları oluşturmak için tüm sistemin istenilen son durumu hakkında açık bir vizyona sahip olmalıdır. Bunlar, bilinçli hareket etmeyi, açık planlama yapmayı ve yönetimi gerektirir. Uygulamada şansın ve iyi niyetin yeri yoktur (Trowler, 2002, s. 123).

Örgütün tepe yöneticileri politika çerçevesindeki amaçları belirlemelidirler. Eğer bu olursa,yeterli uygun kaynakların ve politikaların yukarıda bahsedilen yönde başarılı bir şekilde uygulanacağı tahmin edilebilir (Parsons, 1995, s. 478).

Yönetimsel bakış açısında yöneticilerin başarılı uygulamanın şartlarını nasıl yaratacaklarını ve nasıl olacağını bilmelerinden emin olmaları önemlidir. Bu gelenekteki araştırmacılar başarılı bir uygulama için gerekli şartların listesini doldurarak yardım etmeyi denediler. Aşağıda onların belirlediği bazı faktörlerin bir özeti verilmiştir (Trowler, 2003, s. 123).

Yukarıdan aşağıya modelini başarılı bir şekilde uygulamak için yöneticilerin yapabilecekleri şeyler (Trowler, P. (2003). Education policy (Second Edition). London: Routledge):

1.Bu içerikleri oluşturma süreci

2.İçerikleri sürdürme kararlılığı

3.Politika amaçlarının açık ve anlaşılır olması

4.Politika yeniliklerinin rakip talepler üzerinde önceliğe sahip olmasının kesin olarak sağlanması

5.Politikada sadece sembolik değil kesin doğal sonuçlarının gerçek beklentisi olduğunun sağlanması

- 6.Doğru ve uygun politika reformunun altında yatan nedensel teorinin isabetinin sağlanması
- 7.Yeterli finansal kaynakları ayırma
- 8.Uygulanmış olan politika içinde mümkün olduğu kadar stabil bir ortam oluşturmaya önem verilmesi

Yukarıdan aşağıya uygulama yaklaşımında, yöneticilerin politikayı başarılı bir şekilde uygulamaları için yapması gerekenler şunlardır (Cerych ve Sabatier'den aktaran Trowler, 2003, s. 125):

- 1.İçerik taahhütlerini yaratmak ve sürdürmek
- 2.Politika konularını stabil hale getirmek ve açık bırakmak
- 3.Rakip taleplere karşı, önceliği olan politika yeniliklerini sağlamak
- 4.Sadece sembolik olarak değil, politikanın doğasında bulunan tam ve doğrusonuçlarının gerçek beklentilerinin varlığını sağlamak
- 5.Doğru ve yeterli politika reformunun altında yatan nedensel teoriyi kesin olarak sağlamak
- 6.Yeterli finansal kaynakları ayırmak
- 7.Politikanın uygulandığı stabil çevreyi yaratmak

Yukarıdan aşağıya uygulama modelinin bazı sakıncaları vardır. Bunlardan birincisi politikanın amaç ve hedefleri konusunda açıklık ve anlaşılabilirlik konularında bazı sorunların varlığıdır (Parsons, 1995, s. 474).

Başka bir ifadeyle, tepe yöneticiler tarafından belirlenen amaç ve hedeflere uygulayıcıların ne kadar inandıkları konusu belli değildir. Bu konuda özellikle kamu politikalarında belirlenen amaç ve hedeflerin taleplere, beklentilere ve ihtiyaçlara göre belirlendiği konusu tam olarak açık değildir. İkinci olarak, yukarıdan aşağıya modelde politikanın ana hatları sadece bir yasa veya düzenlemenin belirlediği düşünölmektedir (Parsons, 1995, s. 475).

Hâlbuki bir politika alanında birçok yasal düzenleme olabilir. Bu düzenlemelerin tek bir alanda iyi

bir koordinasyon içinde uygulandığını düşünmek gerçekçi olmayabilir (Çevik & Demirci, 2012, s. 60).

Uygulama ile ilgili sorunlar koordinasyon, kontrol veya politikayla uyum sağlama açısından belirlenir. Böyle bir politika odaklı süreç bakış açısı, politika yapmaktan ve bu politikayı işlevsel hale getirmeden sorumlu olan kuruluşlar ve kişiler arasındaki çıkar çatışmaları, güç ilişkileri ve değer sistemlerini önemsememe eğilimindedir (Ata, 2007, s. 35).

Özellikle örgütsel kültürün önemli bir bileşeni olan fonksiyonalist görüşü, devamlı eleştirilere maruz kalmıştır. Araştırmacılar bu eleştirileri aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir (Trowler, 2003, s. 126):

Eleştiri 1.

Kültürler oluşturulabildiği kadar oluşturulur. Yani insanlar, buldukları örgütteki kültürü basitçe yansıtmazlar. Onu aynı zamanda değiştirirler de (Tierney, 1987).

Eleştiri 2.

Örgütsel kültürler tek bir yapıdan ziyade çoklu bir yapıya sahiptirler. En azından büyük örgütlerde böyledir ve politika yeniliklerinin yorumlanmasında değer ve anlayış yarışı vardır. Her örgütün spesifik, çoklu ve stabil olmayan kültürel yapısı vardır (Alvesson, 2002).

Eleştiri 3.

Örgütsel kültürler oldukça karmaşıktır. Onlar birçok aşamayı kapsarlar; sahne önü (resmi açıklamaların kamu tarafı, dedikodu, vb.), sahne arkası (kapalı kapılar ardında olup bitenler) ve sahne altı (kahve içildikten sonra sessiz köşelerde elde edilen dedikodu) (Becher, 1988).

Eleştiri 4.

Tamamen formüle edildiği şekliyle politikayı uygulama isteklerinde yöneticilerin kültürü manipüle etme teşebbüsleri etik değildir (Parsons, 1995, s. 487).

Eleştiri 5.

Eğer başarılı olsa bile bazı değerlerin ve normların kullanımı eğitim örgütüne zarar verir (Parsons, 1995, s. 488).

2.Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modeli

(AYM)

Aşağıdan yukarıya modeli yukarıdan aşağıya modele tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın temsilcileri Lipsky ve Elmore'dur. Bu yaklaşıma göre hiyerarşik yapıda halkla temas halinde olan en uçtaki kamu politikası uygulamacılarının esas rol oynayan kişiler olduğunu ve politika uygulamasında tabanın önemine dikkat çeken yaklaşımdır (Ata, 2007, s. 37).

Bu uygulamacılar arasında başta eğitim yöneticileri ve öğretmenler olmak üzere doktorlar, hemşireler, polis memurları, bürokratik hizmet mensupları, sosyal hizmet uzmanları ve diğer doğrudan halkla temas halinde hizmet sunanlar sayılabilir (Çevik & Demirci, 2012, s. 61).

Bu yaklaşımı savunanlar politikaların merkezi düzeyde tanımlandığı ve uygulayıcıların bu hedeflere mümkün olduğunca bağlı kalmak zorunda oldukları görüşünü reddederler. Bunun yerine, politika dağıtımı sürecinde inisiyatif kullanabilme faydalı bir faktör olarak görülür. Çünkü yerel bürokratlar problemlere merkezi karar vericilerden daha yakın konumdadır (Demir, 2011).

Bu yaklaşıma göre tepe yönetim tarafından belirlenen amaç ve hedefler çok açık ve anlaşılır değildir. Bu nedenle sadece aynı kamu politikası alanındaki diğer amaçlarla çatışmaz, aynı zamanda hizmet sunan kamu görevlilerinin motivasyonu ve değerleriyle çatışır (Birkland'den

aktaran Çevik ve Demirci, 2012, s. 62).

Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalar, yerel uygulamacıların tepe yönetimi tarafından yönlendirilen ve belirlenen stratejik hedefler ve amaçların peşinden gitme yerine kendi amaçlarına yönelik çalışmaları yaptıklarını ortaya koymuştur (Sabatier 1986'dan aktaran Demir, 2011).

Sabatier (1986)'e göre bu yaklaşım, politika yürütmenin gerçekleştiği ortam olan "uygulama yapıları"nın betimlenmesi için çok faydalı bir gereç sunmaktadır (Demir, 2011). Ancak Sabatier aynı zamanda yasal ve ekonomik faktörler ile bireysel davranış arasında bir sebep-sonuç hipotezinin olmamasını da eleştirmektedir.

Aşağıdan yukarıya yaklaşımı savunan bilim adamları, hiyerarşik rehberlik düşüncesini reddederler. Onlara göre kanun ve düzenlemelerin açık politika hedefleriyle formüle edilmeleri ve yukarıdan aşağıya giden bir süreçle uygulama sürecinin uygulanması mümkün değildir; bu model, uygulamada her zaman önemli ölçüde inisiyatif kullanımı olduğunu savunur (Demir, 2011).

Aşağıdan yukarıya uygulama modeline yönelik bazı eleştiriler ileri sürülmüştür. Aşağıdan yukarıya uygulama modeline yapılan eleştirilerden en önemlilerinden biri uygulamacıların tepe yönetimi tarafından belirlenen amaç ve hedeflere uyum sağlamayacağı noktasında aşırı bir vurgu yapması ve bu konuyu önemli görmesidir (Ata, 2007, s. 48).

Uygulamacılar kendi başına istediklerini yapabilecek insanlar değildir. Onların görevleri mevzuatla düzenlenmiştir. Dolayısıyla mevzuatla düzenlenen bu çerçevenin dışına çıkamazlar. Fazla takdir yetkileri yoktur. Takdir yetkileri arttırıldığında bundan beklenen sonuçlar elde edilmeyebilir ve bu yetkiler kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanılabilir (Parsons, 1995, s. 489).

Ayrıca istemeseler de kendi görüşleri aleyhine de olsa tepe yönetimden gelen emirleri yerine getirmek durumundadırlar Çevik ve Demirci, 2012, s. 62).

Bazı yazarlar aşağıdan yukarıya yaklaşımına yaptıkları eleştirileri aşağıda gibi özetlemişlerdir (Trowler, 2003, s. 126):

Eleştiri 1.

Aşağıdan yukarıya yaklaşımı, daha alt düzeydeki aktörlerin takdirlerini (değerlendirmelerini) abartmakta ve bu aktörlerin davranışlarındaki sınırlılıkları yeterince tanımada başarısız kalmaktadır (Parsons, 1995, s. 488).

Eleştiri 2.

Üst seviyedekiler müzakere için bir dizi kural koyarlar, bu ise bu yaklaşımtarafından bilinmez (Ata, 2007, s. 62).

Eleştiri 3.

Aşağıdan yukarıya yaklaşımı teoristleri aslında uygulama analizlerine engaje olmazlar. Onlar politik uygulamalarda değil ama spesifik politika sektöründeki aktör etkileşimine yoğunlaşırlar (Zorlu, 2021, s. 82).

Eleştiri 4.

Yukarıdan aşağıya yaklaşımına yapılan eleştiriler abartılıdır. Bu eleştiri, belirsizlikler ve çoklu karışık gündemlerin karakterize ettiği en yüksekte politika yapmadır (Ata, 2007, s. 67).

3.Yukarıdan Aşağıya Uygulama Modeli ile Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modelinin Karışımı: Melez Yaklaşım

Yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya uygulama modellerinin kendilerine göre olumlu ve

olumsuz yönleri vardır. Yukarıdan aşağıya yaklaşımı savunanlar, normalde siyasi sistemin “üst” noktasında varılan bir politika kararıyla başlar ve uygulayıcılara doğruaşağıya inerler (Zorlu, 2021, s. 98).

Buna karşın, aşağıdan yukarıya yaklaşımı savunanlar, analizlerine siyasi ve idari sistemin en altındaki somut politika dağıtımıyla ilgili aktörleri tespit etmekle başlarlar (Parsons, 1995, s. 491).

Sabatier’in (1986) belirttiği gibi, yukarıdan aşağıya yaklaşımıcılar merkezi politika yapıcıların kesin politika hedefleri ortaya koyma ve uygulama sürecini titizlikle yönetme kabiliyetlerini abartmışlardır. Bu perspektifi eleştiren aşağıdan yukarıya yaklaşımıcıları, bu defa yerel bürokratların ellerindeki inisiyatifi abartmışlar ve “aşağı”nın” yukarı” karşısındaki özerkliğine gereğinden fazla vurgu yapmışlardır (Demir, 2011).

Melez yaklaşım modeliyle araştırmacılar her iki modelin de artılarını kullanarak üçüncü bir yol önermişler, böylece başarılı bir kamu politikası uygulaması ve yürütülmesinin mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir (Ata, 2007, s. 72).

Buna göre yasalar ve düzenlemeler ile tam yapılandırılmış ve her adımı açık olarak belirlenmiş bir kamu politikasında yukarıdan aşağıya uygulama modeli işe yarayabilir. Ancak, takdir yetkisine dayalı olan ve açıkça her durumun belirlenmediği durumlarda yerel uygulamacıların rolü artacaktır (Ata, 2007, s. 73).

Bu durumda özellikle Türkiye gibi geniş ve çok farklı taşra şartlarına sahip ülkelerde yukarıdan aşağıya uygulama modeli katı bir şekilde uygulanırsa başarı düşebilir. İşte bu noktada üçüncü bir yol olarak öneride bulunanlar iki yaklaşımın birlikte kullanılması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda kamu politikaları tasarılırken ve uygulanırken yerel uygulamacılarının da katılımının sağlanması gerekir (Çevik & Demirci, 2012, s. 62).

Elmore (1985), Sabatier (1986) ve Goggin vd. (1990)’nin sunduğu yeni modeller her iki tarafın çeşitli unsurlarını bir araya getirerek her iki yaklaşımın kavramsal zayıflıklarını bertaraf etmeye çalışmışlardır. YAM’ın politikaların etkin şekilde icra edilmesi ile ilgili endişelerini başlangıç noktası olarak alan bu akademisyenler, AYM’nin ve diğer teorilerin pek çok unsurunu kendi modellerine dahil etmişlerdir (Demir, 2011).

YAM’ın ve AYM’nin görüşleri savunan akademisyenler arasında uzun yıllar süren tartışmalardan sonra, her iki taraf da merkezi rehberlik ve yerel özerklik arasında bir süreç olduğu konusunda

uzlaşmışlardır. Merkezi olarak tanımlanan politika amaçları ve hiyerarşik kontrol çabaları ne kadar hesaba katılıyorsa, alt düzeydeki bürokratların tercihleri ve uygulama ağları içinde meydana gelen müzakereler de aynı düzeyde hesaba katılmalıdır (Pülzl ve Treib'den aktaran Demir, 2011).

YAM ve AYM modelleri uygulama araştırmasının gelişimi için çok önemli katkılar sağlamıştır. Eğer bu modeller ortaya çıkmamış olsaydı snrasında melez modelin de ortaya çıkması pek mümkün olmayacaktı. YAM ve AYM modelleri melez modelin alt yapısını hazırlamışlardır. Geliştirilen her bir modelin eksik yönleri ortaya konularak daha iyi ve kapsamlı bir model ortaya koyma gayretleri uygulama araştırmalarını oldukça zenginleştirmiştir (Kaptı ve Alaç, 2013, s. 237).

Sonuç

Eğitim kurumlarında yenilikçi dönüşümlerin uygulamasında yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yönlü uygulama modelleri bulunmaktadır. Her iki modeli de sentezleyen melez yaklaşımı da buna ilave edebiliriz.

Politikaların uygulamaya geçirilmesiyle ilgili olarak yukarıdan aşağıya uygulama modelinde politikalar, performansın ölçülebileceği tanımlanmış amaç ve hedeflere sahiptir. Politikalar amaçların başarılması için açıkça tanımlanmış uygulama araçlarına sahiptir.

Bir eğitim politikası genel olarak bir yasa veya diğer yasal düzenleme ile belirlenmiştir. Tepeden emir verilerek uygulama zinciri başlatılır. Politikayı oluşturan ve şekillendiren siyasi veya idari karar vericilerin uygulayıcıların kapasiteleri ve işe olan iştiyakları hakkında iyi bir bilgiye sahip oldukları düşünölmektedir.

Kapasite aynı zamanda kurumun her türlü kaynağının (insani, mali, yasal yetki ve takdir) temin edilebilirliğini de kapsamaktadır. İştiyak ise karar vericilerin belirlediği amaç ve hedeflerin yerine getirilmesinde uygulayıcıların arzularını içermektedir. Sonuçta yönetici başarıya ulaşmak için gerekli planları, yapıları ve araçları oluşturulması durumunda uygulayıcıların başarılı olmaması için başka bir neden kalmamaktadır.

Yukarıdan aşağıya uygulama modelinin bazı sakıncaları vardır. Bunlardan birincisi politikanın amaç ve hedefleri konusunda açıklık ve anlaşılabilirlik konularında bazı sorunların varlığıdır.

Başka bir ifadeyle, tepe yöneticiler tarafından belirlenen amaç ve hedeflere uygulayıcıların ne kadar inandıkları konusu belli değildir. Bu konuda özellikle kamu politikalarında belirlenen amaç ve hedeflerin taleplere, beklentilere ve ihtiyaçlara göre belirlendiği konusu tam olarak açık değildir. İkinci olarak, yukarıdan aşağıya modelde politikanın ana hatları sadece bir yasa veya düzenlemenin belirlediği düşünülmektedir. Hâlbuki bir politika alanında birçok yasal düzenleme olabilir. Bu düzenlemelerin tek bir alanda iyi bir koordinasyon içinde uygulandığını düşünmek gerçekçi olmayabilir.

Uygulama ile ilgili sorunlar koordinasyon, kontrol veya politikayla uyum sağlama açısından belirlenir. Böyle bir politika odaklı süreç bakış açısı, politika yapmaktan ve bu politikayı işlevsel hale getirmeden sorumlu olan kuruluşlar ve kişiler arasındaki çıkar çatışmaları, güç ilişkileri ve değer sistemlerini önemsememe eğilimindedir.

Bir diğer model olan aşağıdan yukarıya modeli yukarıdan aşağıya modele tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre hiyerarşik yapıda halkla temas halinde olan en uçtaki kamu politikası uygulamacılarının esas rol oynayan kişiler olduğunu ve politika uygulamasında tabanın önemine dikkat çeken yaklaşımdır.

Bu uygulamacılar arasında başta eğitim yöneticileri ve öğretmenler olmak üzere doktorlar, hemşireler, polis memurları, bürokratik hizmet mensupları, sosyal hizmet uzmanları ve diğer doğrudan halkla temas halinde hizmet sunanlar sayılabilir.

Bu yaklaşıma göre tepe yönetim tarafından belirlenen amaç ve hedefler çok açık ve anlaşılır değildir. Bu nedenle sadece aynı kamu politikası alanındaki diğer amaçlarla çatışmaz, aynı zamanda hizmet sunan kamu görevlilerinin motivasyonu ve değerleriyle çatışır.

Diğer taraftan yapılan bazı çalışmalar, yerel uygulamacıların tepe yönetimi tarafından yönlendirilen ve belirlenen stratejik hedefler ve amaçların peşinden gitme yerine kendi amaçlarına yönelik çalışmalarını ortaya koymuştur.

Aşağıdan yukarıya uygulama modeline yönelik bazı eleştiriler ileri sürülmüştür. Aşağıdan yukarıya uygulama modeline yapılan eleştirilerden en önemlilerinden biri uygulamacıların tepe yönetimi tarafından belirlenen amaç ve hedeflere uyum sağlamayacağı noktasında aşırı bir vurgu yapması ve bu konuyu önemli görmesidir.

Uygulamacılar kendi başına istediklerini yapabilecek insanlar değildir. Onların görevleri

mevzuatla düzenlenmiştir. Dolayısıyla mevzuatla düzenlenen bu çerçevenin dışına çıkamazlar. Fazla takdir yetkileri yoktur. Takdir yetkileri arttırıldığında bundan beklenen sonuçlar elde edilmeyebilir ve bu yetkiler kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanılabilir. Ayrıca istemeseler de kendi görüşleri aleyhine de olsa tepe yönetimden gelen emirleri yerine getirmek durumundadırlar.

Her iki uygulama modelinden farklı olarak yukarıdan aşağıya uygulama modeli ile aşağıdan yukarıya uygulama modelinin karışımı olarak bir yaklaşım daha ortaya çıkmıştır. Bunun adı da melez yaklaşımdır.

Melez yaklaşım modeliyle araştırmacılar her iki modelin de artılarını kullanarak üçüncü bir yol önermişler, böylece başarılı bir kamu politikası uygulaması ve yürütülmesinin mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir.

Buna göre yasalar ve düzenlemeler ile tam yapılandırılmış ve her adımı açık olarak belirlenmiş bir kamu politikasında yukarıdan aşağıya uygulama modeli işe yarayabilir. Ancak, takdir yetkisine dayalı olan ve açıkça her durumun belirlenmediği durumlarda yerel uygulamacıların rolü artacaktır.

Bu durumda özellikle Türkiye gibi geniş ve çok farklı taşra şartlarına sahip ülkelerde yukarıdan aşağıya uygulama modeli katı bir şekilde uygulanırsa başarı düşebilir. İşte bu noktada üçüncü bir yol olarak öneride bulunanlar iki yaklaşımın birlikte kullanılması gerektiğini belirtmektedirler. Bu durumda kamu politikaları tasarılırken ve uygulanırken yerel uygulamacılarının da katılımının sağlanması gerekir.

Kaynakça

Ata, B. (2007). Atatürk eğitim ve altruizm. N Güngör (Ed.) Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze dil, kültür, eğitim içinde (s. 183-201). Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi.

Akyüz, Y. (2012). Türk eğitim tarihi, M.Ö. 1000-M.S. 2012 (23. Baskı). Ankara Pegem A.

Bruijn, H. & Heuvelhof, E. (2002) Policy analysis and decision making in a network: how to improve the quality of analysis and the impact on decision making. Avrupa Birliği-Türkiye Sosyal,

Kültürel, Eğitim, Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi, 4(7), 24-67.

Çevik, H. H. (1998). Kamu politikaları analizi çalışmaları üzerine Türkiye açısından bir değerlendirme. TODAİE Amme Dergisi, 31(2), 103-112.

Dye, T. R. (2002). Understanding public policy (Tenth edition). New Jersey:Upper Sadle River, Prentice-Hall.

Easton, D. (1953) The political system. An inquiry into the state of political science, New York: Alfred A. Knopf.

Gökçe, B.,1990. Türkiye koşullarında yeni bir üniversite nasıl kurulmalı? Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, Yükseköğretimde Sorunlar ve Çözümler içinde (s. 91-108). İstanbul: Cem.

Harman, G. (1984) Conceptual and theoretical issues. in J.R. Hough (ed.) Educational Policy: An International Survey, London: Croom Helm.

Kaptı, A., Alaç, A. E. (2013). Kamu politikalarının uygulama aşaması, M. Yıldız, M. Z. Sobacı (Ed.), Kamu politikası kuram ve uygulama içinde (s. 228-243), Ankara: Adres.

Kuş, E. (2003). Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? Nitel mi? Ankara: Anı.

Önür, H. (2013). Toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesinde eğitimin rolü: Afyonkarahisar Fen Lisesi ve Atatürk Lisesi örneği. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Yıldız, T. (2018). Eğitim süreçlerine yönelik politikaların değerlendirilmesi. Eğitim Değerlendirme Raporu 2019.

Zorlu, M. (2021). Türkiye’de eğitim yöntem ve politikaları. Türkiye’de eğitim politikaları. U. Tek (Ed.). (s. 187-201). Ankara: Pamuk.